

Teoretická reflexe celospolečenských fenoménů: implikace pro pedagogiku, vědění a učitelskou profesi

Markéta Košátková

Klíčová slova: reflexe, teorie, metafora, pedagogický diskurz, konstruktivismus, vědění

Žijeme v proměnlivém světě. Školní instituce, vzdělávání, informační prostor a kultura v době zrychlené globalizace čelí novým výzvám. Skeptici by snad mohli říci, že v současné rizikové společnosti nás čeká no future a my pouze píšeme dějiny šílenství. Fakt, manipulace či pouhá proklamace? Jak moc se mění pedagogické zákonitosti v kontextu doby, ve které se nacházíme? Kde máme slepé skvrny vzdělávání? Které teorie nám mohou pomoci chápat celospolečenské dění a vzdělávání v relaci? Jak můžeme být pomocí teorie všímavější k situacím v praxi?

Reflexe k pedagogické profesi neodmyslitelně patří. Proto se v následující kapitole zaměříme na teoretickou reflexi širších celospolečenských fenoménů, které budeme rozebírat ve vztahu k pedagogice a vice versa. Sledování kontextů vzdělávání v postmoderní situaci nám může pomoci uvidět souvislosti mezi sociálními fenomény a proměnou vědění.

Pro lepší ilustraci budeme pracovat s metaforami, kterými často sami žijeme. Budeme využívat slova a věci pro reflexi toho, zda a proč školství a jeho aktéři selhávají v zápase s neustálou proměnlivostí doby. Mediální manipulace, technologie a algoritmy akcelerují vědění, které může být intenzifikováno, přestože není založeno na realitě či objektivních informacích. Rychlost informací, celosvětová propojenost, internet i dostupnost komodit nás nutí si klást otázku, jak tuto akceleraci zvládá reflektovat současný vzdělávací systém?

V předchozím popisu byly ukryty tituly některých inspirativních knih. Najdete je? Jednalo se o 9 titulů. V textu se budou nacházet odkazy na externí elektronické platformy, které slouží jako

doplňující zdroj informací či prostor pro reflektivní přemýšlení/psaní.

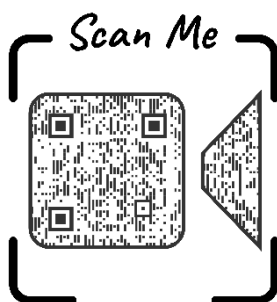
[Inspirativní knihy nápověda](#)

Máte-li pocit, že po přečtení předchozí anotace se stále cítíte jako *tabula rasa*, doporučuji využít výkladového slovníků odborných pojmů užitých (nejen) v tomto textu či pracovat s vlastní databází odborných pojmů. V textu jsou tyto pojmy označeny kurzívou.

[Slovník odborných pojmů](#)

Text stojí na pomezí sociologie, sociální pedagogiky a pedagogiky. Právě tyto hraniční krajiny jednotlivých disciplín nám umožní reflektivní rozhled, který potřebujeme chceme-li postihnout proměnu (post)moderní společnosti. Čtenář*ka může nahlížet na sociální fenomény zasahující (nejen) do pedagogiky i skrze komparaci se seriály/filmy. Domnívám se, že tato obrazová metaforičnost může inspirovat k dalším zdrojům, teoriím a jejich aplikaci v praxi. *Postmoderní teorie* se vyznačují kritickou reflexí úplně všeho, což je často činí těžko uchopitelnými, přesto je seznámení s nimi klíčové pro vlastní pedagogické principy každého pedagoga*žky, protože žijeme ve společnosti vědění. Podoba nového informačního prostoru volá po re-definici práce s informacemi a zaměření na konstrukce vědění.

[Filmy a seriály a sociálně pedagogické teorie](#)

Po přečtení textu čtenář*ka bude schopen*a:

- definovat reflexi a její přínos pro vzdělávání
- popsat vybrané sociálně-pedagogické teorie
- reflektovat vybrané širší společenské sociální fenomény ve vztahu k pedagogice
- kriticky nahlížet na proměnu vědění a funkci vzdělávání
- konstruovat pedagogické vize s ohledem k proměně celospolečenské konfigurace
- vysvětlit algoritmizaci vědění

Reflexe ve vzdělávání

Reflexi můžeme charakterizovat jako cílené zpracování předchozí činnosti (zážitku) ve snaze ukotvit naše jednání a objevit nové zdroje, možnosti a efektivní strategie pro budoucí (obdobné) situace. Reflexe a sebereflexe je klíčová pro každého učitele*ku. Můžeme hovořit o reflexi směrem k sobě, k žákům a studentům, k metodám práce, ke stereotypům či k širším celospolečenským jevům (vliv kultury, ideologií, předsudků, médií apod.). Člověk reaguje na podněty a informace z okolního světa, které jsou neustále vyhodnocovány pomocí vlastních sítí mentálních struktur. Korthagen (2011) do tohoto mechanismu denního přemýšlení připojuje reflexi, která pomáhá mechanismy uvědomování si podstatných aspektů a vytváření alternativních vzorců jednání uchopovat. Tyto vzorce jsou následně znovu zakoušeny a vyhodnocovány. Reflexe je nástroj, skrze který se učíme zkušenost transformovat směrem k novému poznání o sobě, o druhých, o praxi či širšímu kontextu vzdělávání.

Shrnutí:

- reflexe není popis situace/události
- reflexe je proces utváření významů ze zkušenosti a hlubší promýšlení vazeb se zkušeností budoucí

Tak jako Albus Brumbál používal svoji kouzelnou Myslánku pro ponoření se do minulých událostí za účelem utříbení si vlastních myšlenek, vyzkoušíme i my nyní reflektovat vzdělávání a podobu vědění pomocí ponoru do širších společenských jevů tak, abychom mohli kultivovat vlastní pedagogické ideje. Poznávání není izolovanou záležitostí jedince, ale je společně utvářeno, konstruováno v interakci s druhými. Výzkumy z oblasti neurovědy ukazují, že naše mozky zpracovávají zkušenost spíše kolektivní než individuální. Koncem 90. let výzkumníci zkoumali chování primátů, kteří se natahovali pro burák. Všimli si, že opice, které činnost druhých opic pouze pozorovali, vykazovali stejnou aktivaci mozku jako opice vykonávající nějakou činnost. Neurovědci tak odhalili funkci zrcadlových neuronů, které reagují na druhé („čtou“ myšlenky druhého a vyhodnocují, co chce udělat). Proto sebereflexe vlastního poznávání a vědění nutně musí kopírovat reflexi kontextovou, s přihlédnutím k sociálním událostem a historické zakotvenosti ve společnosti.

„Zrcadlové neurony mi zkrátka umožňují vidět svět z vlastního úhlu pohledu, ale dovolují mi představovat si i perspektivy druhých lidí.“ (Mirzoeff, 2018, s. 98)

Historický exkurz do proměny společnosti

Moderní společnost se formovala ve věku převratných revolucí. Jednou z nich byla revoluce průmyslová (konec 18. století a první polovina 19. století), která podpořila celou řadu doprovodných sociálních procesů (např. proměnu *sociální stratifikace* a *sociální mobility* obyvatelstva). Náboženský *diskurz*, který silně ovládal tradiční společnost je nahrazen diskurzem ekonomickým, kapitalistickým. Ten iluzorně slibuje rovnoprávnost všech, což můžeme označit za princip *meritokracie*¹, který je patrný v současnosti. Asi nejzásadnější proměnu v moderní společnosti zapříčinil trh práce a jeho tržní mechanismy. Díky diktátu generalizovaného trhu se měnily společenské statusy obyvatelstva, právní systémy, způsob centralizace moci, sociální mentalita i důležitost vědy a poznání pro maximalizaci zisku.

„Cílem vědy se stává poznání přírody i společnosti a technika je prostředkem, jak tohoto poznání využívat ke kontrole reality, ať již přírodní či společenské povahy.“ ([Keller, 2010, s. 19](#))

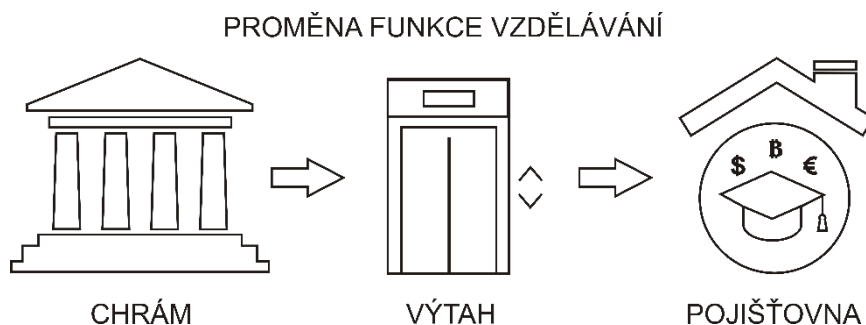
Centralizace moci se z původních feudálních zřízení (typických v tradiční společnosti) postupně přesunula do podoby národních států. Rozvoj jednotlivých vzdělávacích institucí je tak podřízen fungování konkrétních státních celků a jejich nacionálním vzdělávacím politikám. Ale ani tato forma společenského uspořádání neobhájila svoji pozici ve světě na trvalo. Ve světě, který se globalizoval (konec 20. století) se nacionální principy rozpadají, protože transnacionální globální výzvy (jako například ekologická rizika) překračují hranice jednotlivých států.

Nic Vám toto krátké historické okénko neříká? Výše popsané mechanismy proměny společnosti se mohou jevit od pedagogiky vzdálené. Faktem však zůstává, že školní instituce vždy zrcadlí kontext doby, ve které se nachází. Taktéž však nesou historickou danost, která umožňuje jejich existenci a ne/stabilitu v čase. Podívejme se na proměnu společnosti ještě

---

¹ Meritokratická společnost věří, že lidé jsou si rovni. Důsledkem této rovnosti si jedinci zaslouží svoji pozici ve společnosti, protože všichni mají možnost uspět (hodnocení výkonu jako snahy jednotlivce). Tento princip je v rozporu s inkluzivním vzděláváním, protože zcela opomíjí strukturální nerovnosti ve společnosti, které člověku neumožňují mít stejnou pozici jako mají ostatní. Příkladem mohou být přijímací zkoušky na různé stupně vzdělávání, které částečně zvýhodňují dominantní kulturu (jazykový kód) a pro žáky cizince představují strukturální překážku. Jejich pozice je tak zcela odlišná a princip demokratické rovnosti se rozpadá. Ve společnosti, která přemýšlí meritokraticky, může být jejich neúspěch vyhodnocen jako nedostatečná píle, inteligence či připravenost.

jednou pomocí slibovaných metafor. Následující obrázek znázorňuje proměnu funkce vzdělávání v západní společnosti pomocí tří odlišných symbolů.

Symbolika chrámu odkazuje k dobám, kdy vzdělání bylo výsadou privilegované a nutně i omezené vrstvy obyvatelstva. Můžeme hovořit o šlechticích či duchovenstvu, kteří měli přístup ke vzdělání. Hlavní roli v šíření a kontrole vzdělanosti měla církev. S proměnou charakteru práce (přechod z agrární do společnosti průmyslové) přichází i proměna učení, které již není předáváno z generace na generaci, ale vzniká nutnost vzdělávání se (např. v nových technických postupech a technologiích). Sociální status nově není vázán na zařazení do vrstvy společnosti ([teorie trojího lidu v tradiční společnosti](#)), ale na práci a její efektivitu. Školní instituce a vlastnictví vědění se stává pomyslným výtahem v rámci sociálních statusů a z nich vyplývajících statků, protože urychluje proces průmyslového vývoje a inovací. Konečně ve třetím období, které začíná v polovině 70. let dvacátého století se stává škola pojišťovnou proti úpadku a sociálním rizikům. Vzdělání chrání vzdělané proti neúspěchu na trhu práce a poskytuje jim pojistku pro budoucnost. Takové vědění již neznamena sociální vzestup, ale pouze tvoří záchrannou síť. *Sociální mobilita* ovlivněná vzdělanostní úrovní je omezena.

Ptáte se, co zásadního se změnilo od moderní společnosti a v jaké společnosti se teď nacházíme? V současnosti můžeme hovořit o reflexi doby postmoderní, o reflexi informační společnosti. Doby, která je charakteristická zrychlením mechanismů, které vytváří rizika ve společnosti. Dochází tak k paradoxu, že touha po vědeckém pokroku a růstu zároveň umocňuje průmyslově-technologickou ekologickou krizi. Krizi, která je globálního charakteru a překračuje tak hranice a pravomoci jednotlivých států. Pro ilustraci rizik moderní společnosti doporučuji popřemýšlet například o havárii v Černobyli (nabízí se [seriál z roku 2019](#) či kniha *Modlitba za Černobyl*). Přemýšlejte, jak lokální (nacionální) havárie ovlivnila celou společnost a jak se k řešení problému postavila (nacionální) politika.

„Nadnárodní povaze nezvladatelnosti modernizačních rizik odpovídá způsob jejich šíření. Jejich neviditelnost sotva ponechává otevřenou možnost rozhodnutí, alespoň pro konzumenta. Jsou to ‚produkty nesené jako břemena‘, které spolupolykáme a spoluvdechujeme.“ ([Beck, 2011, s. 53](#))

Budete-li chtít zorientovat se v jednotlivých fázích společenského vývoje a proměny sociálního a informačního prostoru detailněji, můžete si je zanést na časovou osu. Dějinné souvislosti však nelze vnímat čistě lineárně. Jednotlivá období často nelze přesně datovat, ani schematicky odlišit. Historické souvislosti však mohou pomoci chápat komplexitu vzdělávacích praktik s odkazem na tradici i inovaci.

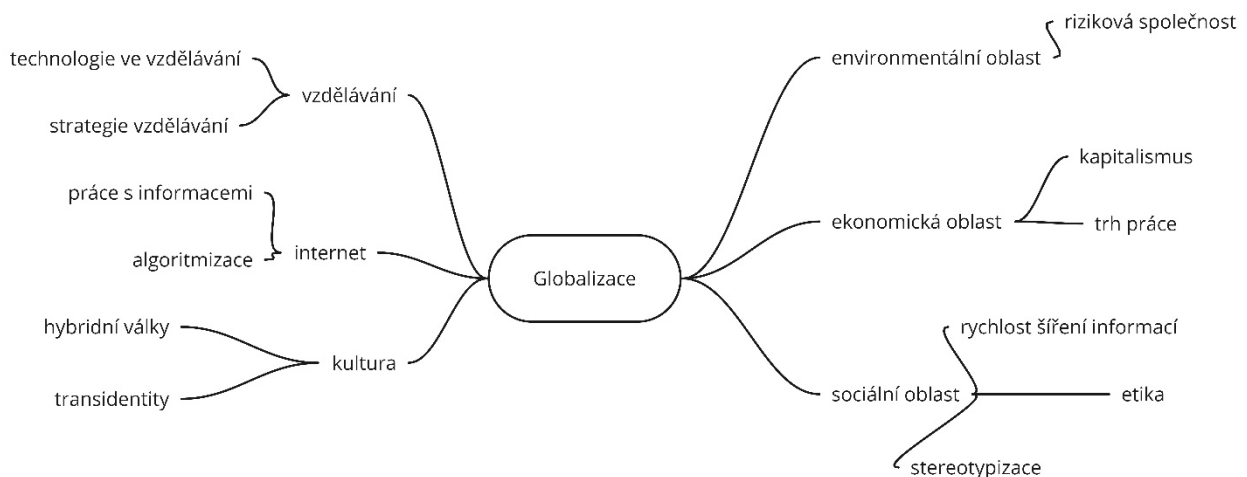

[Historické kontinuum](#)

Historické kontinuum naznačuje povahu a funkci vzdělávacích institucí, které připravují své aktéry implicitně či explicitně s ohledem na vývoj trhu práce (od nutnosti maximalizace kvantity výroby přes informační gramotnost s dez/informacemi). Vliv globalizačních procesů zároveň významně ovlivňuje pojetí času, prostoru, kultury, vědění i vzdálenosti. S ohledem k výše zmíněnému zkuste reflektovat následující otázky:

1. Jak globalismus ovlivnil vaši každodennost?
2. Jak přítomnost internetu ovlivnila vzdělávací strategie?
3. Jaký vývoj společnosti můžeme předpokládat do budoucnosti a co to znamená pro pedagogiku?

Pokud Vám vyhovuje reflexe spíše pomocí myšlenkové mapy, můžete využít připraveného kolaborativního online nástroje [zde](#).

Nyní již opustíme minulost a budeme se s jejím odkazem dívat na přítomnost a predikovat budoucnost. Naše pozornost se zaměří na fenomény v globální postmoderní společnosti, která prohlubuje strukturální nerovnosti. Strukturální nerovnosti, které mohou souviset s pokřiveným informačním prostorem.

Strukturální nerovnosti

Struktura a hierarchie vzdělávacího systému zrcadlí strukturu sociálních nerovností ve společnosti. Škola je zrcadlem společnosti. Pozice aktéra ve společnosti (v *sociálním poli*) je závislá na vlastnictví kapitálů, které mohou nabývat různých podob v oblasti sociální, kulturní, ekonomické i symbolické (např. uznání). Francouzský teoretik Pierre Bourdieu dokonce hovoří o neustálém (symbolickém) zápase ve snaze ukořistit pro sebe co největší množství kapitálů. Tento boj je však regulován nerovným postavením ve společnosti, které zapříchňuje kumulaci kapitálů na jedné straně, a naopak jejich nedostatek na straně druhé. Teorie vzdělanostní reprodukce kritizuje vzdělávací systém, který nefunguje jako nezávislá instituce, ale jako instance podtrhávající neúspěch jedinců tím, že tzv. zapomíná či přehlíží jejich překážky, které musí každodenně překonávat. Takto fungující systém nerovnosti nepotírá, ale dále reprodukuje. Zkuste se zamyslet nad příklady strukturálních nerovností ve vzdělávání. Co vás napadne? Můžete využít informace i z jiných kapitol. Jak vyučující může přispět k podpoře individuálního rozvoje všech dětí bez rozdílu?

Strukturální nerovnosti se ještě více komplikují přidáme-li vliv algoritmů² na naše názory, postoje a informace. Na principu algoritmizace vědění si dále ukážeme proměnu informačního prostoru, který ne/přímo ovlivňuje realitu každého z nás. Příkladem proměny vědění skrze technologie by mohl být dokument [Sociální dilema](#) či seriál [Black Mirror](#). Budeme reflektovat dopad technologií a algoritmů na společnost s cílem podnítit pedagogickou reflexi v této oblasti.

Algoritmizace vědění

Setkali jste se ve své vzdělávací dráze s memorováním definic a velkého množství informací? Pokud ano, nejspíš jste si také kladli otázku ohledně užitečnosti těchto informací v budoucnosti. Takovému přístupu ve vzdělání je často vyčítáno odpojení od reálného světa. Stává se tak těžko aplikovatelným za zdmi vzdělávací instituce, kde jsou informace dostupné všude kolem nás. Vlastnictví chytrých telefonů pak dostupnost informací omezuje na ono údajné jedno kliknutí. Naopak kritici využívání technologií ve vzdělávání apelují na důležitost kultivace našich vědomostí i bez pomoci technologií.

Na jakou stranu tohoto pomyslného pedagogického sporu se řadíte vy? Jak budete ve své pedagogické praxi pracovat s technologiemi ve vzdělávání? Odpovědi na tuto otázku můžete sdílet s ostatními a ověřit tak lidové rčení, že více hlav víc ví.

[Kolaborativní prostor pro odpovědi](#)

Chytré telefony a sociální sítě částečně transformovaly způsob, jakým komunikujeme a utváříme si představu o okolním světě. Vrátime-li se k příkladu s opicemi, naše neurony v současnosti zrcadlí architekturu programovatelných/strojově ovlivnitelných informací. Algoritmy online platforem fungují na principu masivního sběru dat od uživatelů (např.

---

² Algoritmy sociálních sítí vznikly proto, aby mohly každému uživateli*ce nabízet personalizovaný obsah, který je bude znovu a znovu do sítě vracet a tím podporovat jejich závislost.

Facebook či Instagram). Na základě těchto dat pak zpětně mohou měnit naši percepci reality (např. prostřednictvím informačních válek a dezinformací). Zjednodušeně můžeme říct, že se jedná o mocné systémy, které ovlivňují celou populaci a naše způsoby přemýšlení. Jak je to vůbec možné?

Principy proměny vědění:

- skrze sociální sítě vzniká nová kultura, která má své vlastní vztahy – sociální bubliny (zde si potvrzujeme a utvrzujeme svoje názory na základě identifikace s druhými)
- informační prostředí již není neutrální, protože je nemožné jej kontrolovat (svoboda slova a svoboda šíření informací)
- dezinformace polarizují a rozvrací společnost
- algoritmy nám nepředkládají „objektivní“ informace, ale informace předem roztříděné
- roztříštěné informační prostory vytváří nerovnosti mezi lidmi (ne všichni mají přístup k informacím, přestože internet vytváří zdánlivou dostupnost pro všechny)
- algoritmy nejednají prostřednictvím hodnot, které si demokratická společnost dlouhodobě budovala – algoritmy mají přinést zisk a mohou chybovat

Srnicek ([2016](#)) hovoří o principu tzv. kapitalismu platforem. Na tomto místě si můžeme položit otázku, zda-li se v současném technologickém světě začínají algoritmy více podobat uvažování a chování lidí, anebo jsou to naopak lidé, kteří se skrze algoritmizaci každodennosti stále více přizpůsobují technologiím? Chování nás samotných se stává programovatelným na bázi denních úkonů. Velké nadnárodní korporáty směřují technologický vývoj skrze sociální sítě a platformy způsobem, aby bylo jednání a chování společnosti co možná nejvíce předvídatelné, a tedy možné jej plánovat a usměrňovat.

Stáváme se reakční společností, která si utváří realitu o okolním světě skrze informační média. Stále však nevíme, co s naší společností tato okamžitá zpětnovazebná smyčka dělá. Místo člověka jsou to algoritmy, aplikace a technologie, které nám nastavují zrcadlo. Tato automatizovaná mechanická cirkulace naší pozornosti v podobě nejrůznějšího mediálního a informačního obsahu dostupného na síti nabízí obrovské možnosti, ale i jistá rizika (mocenské zájmy).

Výše popsaná situace však není ničím novým, z čeho bychom mohli vinit sociální sítě, internet či chytré telefony. Jedná se o mnoho let trvající vývoj současného sociálního řádu, kterému

můžeme říkat neoliberalismus či kapitalismus a který dlouhodobě budoval kulturu soutěživosti. Algoritmy platforem a sociální sítě ještě více zkrátily reakční dobu ve společnosti, která funguje na principu soutěživosti. Technologie tak nejsou důvodem, ale pouze nástrojem toho, že náš čas plyne rychleji. Ačkoliv máme skrze technologie přístup do celého světa, skutečný horizont se nám zkracuje ve světle reakcí na bezprostřední úkony. Zkuste se zamyslet nad tím, jak princip multitaskingu ovlivňuje vaši schopnost se koncentrovat například na čtení tohoto textu. Přemýšlejte, jaký způsob prezentace informací vám vyhovuje.

Skrze automatizaci se tak dostáváme do éry digitálních chudobinců ([Eubanks, 2018](#)). Představte si fiktivní případ, že by v budoucnosti byly děti vybírány do školy dle strojově zpracovaných data setů odvozených z normy. Autorka tak upozorňuje na nebezpečí toho, že algoritmizované činnosti mohou postrádat sociální a hodnotový rozměr. Efektivita často zastírá základní hodnoty, jako jsou rovnost a sebeurčení. Tam, kde byl dříve vztah budován na základě mezilidské komunikace a individuálního přístupu, nyní stojí systémy, které efektivně řídí a třídí, častokrát však bez kontextu. Algoritmizované nástroje ovlivňují život nás všech.

Tato doba se také pojí s termínem technologický solucionismus, tedy s představou, že naše problémy mohou být vyřešeny dalším technologickým nástrojem ([Morozov, 2013](#)). K algoritmizaci platforem, která by podporovala spravedlnost, bude zapotřebí kulturní i politické iniciativy, zcela nepochybně však skrze vzdělávání založeném na hodnotách. A právě zde spatřuji velkou výzvu pro pedagogiku. Vzdělávání má moc proměnit mechanismy fungování společnosti a v budoucnosti pravděpodobně bude muset i uchopit problematiku algoritmizovaného vědění.

Otázky k zamyšlení:

- Jaká jsou pravidla prostředí, ve kterých se pohybujete (virtuální i fyzická)?
- Jaké principy manipulace/komunikace jsou v těchto prostředích uplatňovány a jak toto prostředí utváříte vy sami?
- Jak můžeme chránit mozek před algoritmizovaným věděním?

Vrátíme-li se na chvíli zpět k historickému exkurzu, můžeme si povšimnout, že přestože všechny etapy vývoje lidské společnosti byly provázeny změnou, tak ještě nikdy lidstvo nebylo ovlivňováno *paradigmatickou* proměnou pomocí algoritmů (skrze strojové učení). Lidé vytváří stroje a ty zpětně utváří nás. Tento nový fenomén informační společnosti je velkou výzvou pro

pedagogické, demokratické, etické a humanitní principy ve společnosti. Výzvou, která může přinést i řadu pozitivních efektů. Příkladem může být využití umělé inteligence a rozšířené virtuální reality ve vzdělávání a učení. Využití gamifikace³ pro podporu učení. Možnost potenciálu sítě a dosažení vyšší formy vědomí (např. možnost proměnit staré kulturní konstrukty, které nás jako společnost rozdělují).

Příkladem využití umělé inteligence a strojového učení v současnosti může být projekt [Digitální filozof](#), který připravili Dita Malečková a Jan Tyl. Pomocí data setu textů konkrétních filozofů se jim podařilo „oživit“ vybrané filozofy. Mezi jejich filozofy byl i jeden autor z úvodního představení inspirativních knih. Uhodnete, který to byl? Neuronová síť, která napodobuje chování lidského mozku je schopna zachytit vzorce lidského přemýšlení a reprodukovat je. Autorům se tak podařilo vytvořit digitální kopii významných myslitelů, s kterými mohli opět komunikovat i po jejich smrti. Posun v oblasti umělé inteligence je fascinující a pro pedagogiku to přináší mnohé příležitosti.

Otázky k zamyšlení:

- Jakou pedagogickou osobnost byste navrhli vy pro digitalizaci?
- Jaké pedagogické otázky byste diskutovali?
- Jaké principy ochrany informačního prostoru navrhuje pro budoucí generace (generace vašich budoucích žáků*yň)?

Pedagogika v době postmoderní

V textu jsme diskutovali proměnu vědění a informací v kontextu různých historických či sociálních fenoménů. Ptáte se, co z toho je využitelné pro pedagogiku? Algoritmizace informací nás nutí vytvořit mechanismy obrany. Pomoc můžeme hledat v konstruktivistických přístupech ve vzdělávání, které upozorňují na neustálé spolu-vytváření informací a informačního prostoru. Fakta jsou spíše sociálně konstruované fenomény, které se neustále vyvíjí, a i jejich interpretace je různá (např. odlišná životní zkušenost jedince). Podle Lorenzové souvisí postmoderní pedagogika s přehodnocováním nastolených hranic skrze práci s

---

³ Gamifikace ve vzdělávání využívá herních prvků pro učení. Vychází z přirozené potřeby člověka si hrát a poznávat. Gamifikace se snaží přitáhnout pozornost uživatele pomocí zábavných prvků herního designu, což podporuje motivaci se učit ([Cohen, 2021](#)).

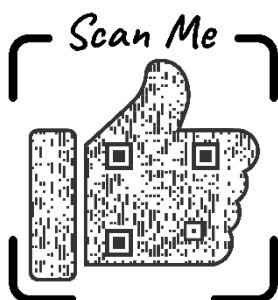
neoficiálními texty (nejen západní optika), s každodenním vyprávěním (životní perspektiva) a s přizváním diverzity do oficiálně sdílených informací o sociální realitě (2016, s. 90–91).

Znaky postmoderní pedagogiky:

- poznání není neutrální, ale sociálně, kulturně a zkušenostně konstruované
- žák/student není pasivním příjemcem informací, ale podílí se na konstrukci vědění
- díky důsledkům nových informačních technologií a stále se rozšiřujícímu toku informací (včetně vizuálních znaků, symbolů a obrazů) se realita stává tekutou (fragmentovanou) a předávání hotových a jednotných informací je tak značně komplikované
- vychází z předpokladu, že společnost není jednotně ucelená
- učitel opouští pevnou pozici jediné informační autority, ale stává se spíše průvodcem v proměnlivosti světa
- dominantní kategorií by měla být dobrovolnost, volitelnost zdrojů a postupů (srovnej s kapitolou o alternativních přístupech ve vzdělávání)
- je klíčové kultivovat a artikulovat naše hodnoty, *prekoncepty* a nakládání s diverzitou
- jinakost je důležitá hodnota ve vzdělávání

Text na mnohých místech klade více otázek, než-li poskytuje odpovědí. Je to tím, že kognitivní úklid si musíme v našich hlavách udělat všichni sami. Nicméně diskuse, další vyhledávání informací či doplňování chybějících dílků skládačky nás může motivovat být aktivním příjemcem vzdělávacího procesu (o tomto konstruktivistickém principu v pedagogice můžeme diskutovat zase příště).

Gratuluji, došli jste až na závěr textu. Budete-li chtít si ověřit svoje znalosti z předchozího čtení můžete si vyzkoušet malý testík.

[Dobrovolný test znalostí z textu](#)

Použitá literatura v textu:

Beck, U. (2011). *Riziková společnost*. Praha: Slon.

Cohen, A. M. (2011). The gamification of education. *The Futurist*, 45, 16-17. Dostupné z:
<https://www.proquest.com/magazines/gamification-education/docview/884627174/se-2?accountid=16531>

Eubanks, V. (2018). *Automating Inequality: How High-Tech Tools Profile, Police, and Punish the Poor*. St. Martin's Press: New York.

Keller, J. (2010). *Dějiny klasické sociologie*. Praha: SLON.

Korthagen, F. (2011). *Jak spojit praxi s teorií: didaktika realistického vzdělávání učitelů*. Brno: Paido.

Lorenzová, J. (2016). *Kontexty vzdělávání v postmoderní situaci*. Praha: Univerzita Karlova.

Mirzoeff, N. (2018). *Jak vidět svět*. Praha: ArtMap.

Morozov, E. (2013). *To Save Everything, Click Here: Technology, Solutionism, and the Urge to Fix Problems that Don't Exist*. Penguin Books: London.

Srnicek, N. (2016). *Platform Capitalism*. Polity: Cambridge.

[Video přednáška](#)